

El passat dia 10 d'octubre feia cent anys justos de la naixença, en una casa menestrala del carrer d'en Jaume Giralt, d'un infant que es deia Joan Maragall i Gorina i que havia de morir, cinquanta un anys més tard, en la plenitud de la glòria literària i voltat del respecte unànime dels catalans. Més afortunat que Jacint Verdaguer, la seva vida no coneixia, llevat de les inquietuds de la joventut i de la lluita per a aconseguir el respecte familiar per a una vocació poètica que ell només endevinava com a molt important - i que ho seria, no sols per a ell, sinó per a tots els catalans del seu temps i dels venidors -, d'altres tumultes ni conflictes. El seu nom mai no va dividir parers; les seves opinions, per agosarades que fossin en certs aspectes, mai no foren atacades. Encara avui ens meravella de veure l'amplitud de les seves amistats, la generosa comprensió que revela la seva correspondència. El pas dels anys - pel desembre de 1961 en farà cinquanta de la seva mort - no ha fet altra cosa que augmentar la devoció que els seus lectors, en un cercle que s'aixampla amb les noves generacions, i l'amplitud del qual ~~xxxxxx~~ és palesada pel nombre d'edicions que tenen les seves obres. Joan Maragall és, avui, potser el poeta més popular de tots els que hi ha hagut a Catalunya - en el sentit que és aquell del qual més poemes canten a la memòria i en els llavis dels catalans.

No voldria ara escatir els mèrits intrínsecs de la seva poesia, ni destriar fins a quin punt són els seus caràcters estètics o sentimentals els qui en fan la innegable i sostinguda popularitat. Voldria, però, assenyalar fins a quin punt aquesta popularitat va lligada amb el fet paral·lel de la popularitat de la sardana. Maragall, no ho oblidem, posava lletra, amb el peu forçat de la música, a una de les sardanes més inspirades d'en Pep Ventura, l'avi Pep de la Tenora, el creador de la sardana moderna. I aquell inefable i ingenu "Per tu ploro" ressona encara en els llavis de la nostra gent, lligat amb les notes de la sardana llarga. Una altra de les sardanes més populars per a cor és "L'Empordà", i en aquest cas seria difícil escatir quina part tenen en la seva popularitat la música del mestre Morera i la lletra de Joan Maragall. Els amors del pastor i la sirena han esdevingut un dels temes llegendaris moderns que més fort entraven en l'ànima catalana. D'altres poemes maragallians - himnes patriòtics, com "El cant de la senyera", "La nostra bandera" o l'"Himne a la senyera"; cançons d'optimisme com l'"Himne a l'arbre fruiter" o "Cant de maig, cant d'alegria" - van lligades a composicions musicals modernes per a orfeó. Es sorprenent que els músics contemporanis no hagin aprofitat l'evident

lirisme de tantes poesies apropiades per a lieder. I és probable que l'exemple de Felip Pedrell musicant "El comte Arnau", ja en vida del poeta i el recent de Xavier Montsalvatge amb el "Cant espiritual" han de trobar seguidors.

Tornem, però, a la sardana. Quin dubte hi ha que la poesia més popular - potser perquè té un ritme més marcat, unes imatges més contundents, que la fan apta per a la recitació i que ja li aconseguien un èxit sorollós de públic en la seva primera lectura pública, en els Jocs Florals del 1894 - és "La Sardana"? Ja sé que ara hi ha una certa tendència a considerar-la com una obra de circumstàncies, una expressió menor de la lírica de Maragall. Però és evident que el lector - i sobretot l'oient - menys preparat, més tancat a l'expressió poètica, només que hagi estat sardanista o que hagi vist ballar sardanes, es sentirà colpit per aquells versos en els quals la secreta harmonia de la dansa empordanesa adquireix un caràcter simbòlic, i que l'afirmació

és la dansa més bella
de totes les danes que es fan i es desfan

deixa d'ésser un tòpic, ans esdevé una veritat sentida per a tots aquells que han puntejat alguna vegada en una anella de sardanistes. Fixeu-vos en les quatre parts - quatre passades de la mateixa forma rítmica i mètrica - i en llur contingut. La primera és la descripció externa, feta per un espectador, de la sardana, amb el seu balanceig i amb el contrapunt que és alhora interrupció i represa. A la segona, ens identifiquem amb els balladors que

tots van els compassos i els passos comptant,
i amb llur estat d'esperit, mig conscient, mig dominat pel símbol ocult
de l'ampla rodona que els va agermanant.

Troben a la tercera una temptativa d'imaginar els orígens de la dansa, la seva significació primitiva, amb l'obsessió d'un eix imaginari, "botó d'una roda", "nina d'aquest ull gegant" que centraria l'anella. I la quarta part, per últim, ens dona una mena de metafísica de la sardana, una afirmació del seu sentit germanívol i ensems català:

Tota ma pàtria cabrà en eixa anella,
afirma el poeta, oblidant ja la hipotètica Ceres i donant un ~~anaxxxxix~~ significació amplament social i patriòtica a la nostra dansa.

I els catalans s'han fet seva aquesta definició ensems realista i simbòlica de la sardana, que contribuïa a fer de Joan Maragall un dels poetes més populars de la nostra llengua.